

PKN

Stichting voor onderzoek
historische tabakspijpen

Tijdschrift voor de verzamelaar en onderzoeker

Jaargang 38, nummer 149, april 2016

De geschiedenis van
een pijp met kriebels.
Zie pagina 29

Beroepen op
gegoten pijpen.
Zie pagina 31

Een krulpijpe halen
tijdens de koudegolf
van 1929.
Zie pagina 39

Een pijpje halen tijdens de koudegolf van 1929

Bert van der Lingen (bertvanderlingen@tabakspijp.nl)

De winter van 1928/1929 was een van de strengste die ooit was gemeten. De vorst begon in januari. In de periode 11-20 februari was de temperatuur in De Bilt gemiddeld -9,7 graden. Rond het midden van de maand was het circa -12 graden en daalde tot -18 graden. Sinds 1838 had zich niet meer een dergelijke strenge vorst voorgedaan. Op 12 februari werd bij 18 graden vorst de Elfstedentocht gehouden. Slechts 155 van de 303 deelnemers haalden de finish. Dezelfde dag brandde in Leiden het stadhuis af waarbij het bluswater direct bevroor en het gebouw in een ijspaleis veranderde. Een week later werd de ijsautoweg Enkhuizen-Urk geopend.

Op zondag 10 februari 1929 stond er een matige wind uit het oost-zuid-oosten. Het was een droge dag. De gemiddelde temperatuur bedroeg -5,1 °C en er was een gevoelstemperatuur van -12,8 °C. De zon scheen die dag 1,6 uur. Een prima dag voor een schaatstochtje vonden velen. Een mooie dag om naar Gouda te schaatsen en pijpjes, spritsen en stroopwafels op te halen!

Afb. 1. Schaatsters en schaatsters uit Berkel na het volbrengen van de pijpentocht te Gouda, 1946-1947. (SAHM 1555)

In de Goudsche courant van 11 februari 1929 lezen we het volgende bericht: *'In lange jaren heeft Gouda niet zulk een ijs-Zondag beleefd als gisteren. De strenge vorst der laatste dagen heeft alle ijswegen zoodanig met een extra-dikke laag versterkt, dat overal kan worden gereden, waardoor alle tochten per schaats mogelijk zijn geworden. De vorst van thans herinnert aan den strengen winter van 1890/1891, toen alle rivieren waren dichtgevroren en het vervoer met paard en wagen over het ijs plaats vond. Ook thans is vóór Gouda de IJssel dichtgevroren en wordt er op het gladde ijs voor het Veerstal naar hartelust gereden. Alle verkeer te water ligt stil en alle vervoer geschiedt per auto en spoor.*

Ze zijn gekomen: de schaatsenrijders van heinde en verre om het traditioneele bezoek aan de Pijpenstad te brengen. Uit de Krimpenerwaard en uit de Rijnstreek kwamen ze al eerder, uit de nabijgelegen plaatsen Boskoop, Waddinxveen, Reeuwijk, Bodegraven en Zevenhuizen is het naar Gouda maar een tripje, een genoegelijk tochtje fluks op en neer. Maar nu zijn ook de Rotterdammers gekomen. In lange slierten en twee aan twee zijn ze vanuit Rotterdam komen zwieren, rits-rats, rits-rats, tot het eindpunt van den tocht, de Lazaruskade bij de Wachtelstraat was bereikt, waar de kramers met

Afb. 2. Schaatsers en handelaar bij ijskraam te Gouda, circa 1925-1940. (SAHM 4447)

de mooie Goudsche krulpijpen en de lange Gouwenaar op een stok gebonden, hen stonden op te wachten. Ook de Residentie leverde zijn deel van de sportmensen die de ijzers hebben ondergedaan om hier in het bekende Tergouw de onvolprezen Goudsche sprits en siroopwafelen te halen en die als een triomf van den tocht mee naar huis te nemen.

Het had nog heel wat voeten in de aarde voordat er tussen Rotterdam en Gouda kon worden geschaatst. De Zuid-Hollandsche IJsbond in Den Haag was vergeten deze route berijdbaar te maken. Door tussenkomst van de Vereniging voor Vreemdelingenverkeer in Gouda werd een en ander (na veertig dagen vorst) toch nog in orde gebracht en zo konden ook de Rotterdammers nog op zaterdagavond in de dagbladen opgeroepen worden om zondag op de schaats naar de Pijpenstad te gaan. Velen waren op de schaatsen gestapt om de traditionele rit naar Gouda te volbrengen: 'Ze zijn gekomen! In groote massa! Den sterken wind ten spijt! Vanaf 9 uur in den morgen zijn ze onze stad komen binnenvallen.'

Bij de ingang naar de stad hadden handelaren hun kramen met typische Goudse producten opgezet om de binnenkomende en vertrekkende schaatsers te verleiden tot aankopen: *'Wie hunner niet aan den ingang der*

Afb. 3. Kraam met voornamelijk lange Gouwenars en krulpijpen. Aan de paal hangt een winkelkaart waarop 'Goedewaagen's Pijpen' uit 1929. (SAHM 4448)

stad bezweek voor den aandrang der kramers, die daar hun tenten hadden opgeslagen, om den komende en gaanden man (en vrouw) van pijpen, sprits en stroopwafelen te voorzien, die ontsprong den dans niet in de stad, waar de spritswinkels de vlaggen hadden ontplooid, waaraan bij wijze van wimpel een dozijn spritsdoozen en bussen stroopwafels bengelden. Trouwens, niemand wilde dien dans ontspringen. Want wie zal op de schaats uit Gouda terugkeeren, zonder een krulpijp op jas of pet, zonder sprits of wafels aan een schaatsenband of touw om den hals? Daaraan denkt niemand.'

In de namiddag begon de uittocht van de schaatsenrijders, die de tocht per schaats naar hun woonplaats wilden volmaken. Anderen bleven nog even achter en dwaalden met schaatsen, pijpen en spritsen behangen door de straten van Gouda om later met de trein huiswaarts te keren. Na veertig dagen vorst was dit de eerste zondag die met recht als ijs-zondag kon worden bestempeld.

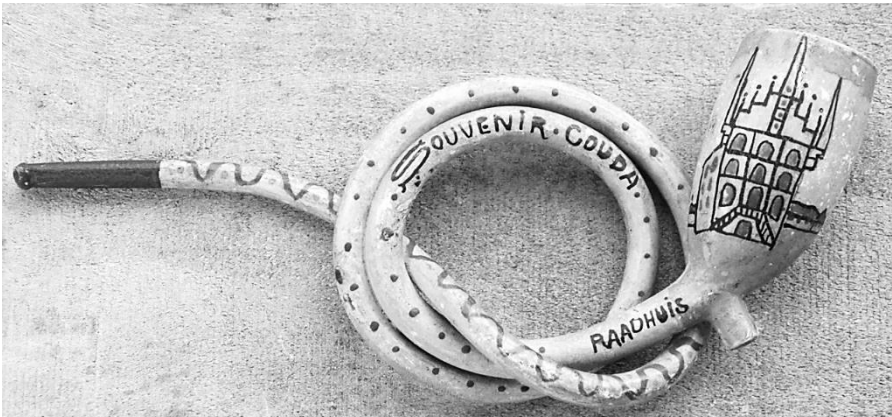
Krulpijpen

Van de vele kramerijen die op de koudste ijszondag in Gouda werden verkocht zijn twee beschilderde dubbele krulpijpen bewaard gebleven. In de tabaksketel staat de datum 10-2-1929. De pijpen hebben een ovale rood wit blauwe ketel met in schoonschrift 'Gouda' en een dubbele krul. Op de steel zijn rode stippen aangebracht. Bij het mondstuk en op de hiel zijn banden met zilverkleurige verf geschilderd. Beide pijpen zijn gemerkt met de melkmeid. De laatste eigenaar van dit merk was de Firma P.J. van der Want Azn (1898-

Afb. 4. Beschilderde krulpijp 'Gouda'. Hielmerk melkmeid, Firma P.J. van der Want Azn (1898-1920). (Coll. Ewout Korpershoek)

1920). Dat is opmerkelijk want dat zou betekenen dat de kramer/winkelier die de pijpen verkocht deze handelswaar minimaal negen jaar op voorraad had alvorens ze in 1929 tijdens de koudegolf werden verkocht. Tenzij Van der Want ook na 1920 dit merk nog op zijn pijpen stempelde.

Afb. 5. Beschilderde krulpijp 'Souvenir Gouda / Raadhuis'. Gouda, 1925-1950. (Coll. Ewout Korpershoek)

Een andere dubbele krulpijp heeft aan de binnenzijde van de ketel het jaartal 1929 (afb. 5). Op de buitenzijde is het beroemde stadhuis op de Markt geschilderd. Op de steel staat: 'Souvenir Gouda' en 'Raadhuis'. Dat laatste is ongewoon omdat er meestal 'Stadhuis' op is geschilderd.

De krulpijpen werden na aankoop op de kleding of muts bevestigd waarna de thuisreis begon. Uiteraard was het de bedoeling dat de breekbare kleipijpen veilig thuis kwamen. Op deze manier kon je laten zien dat je een geoefend schaatser was en wilde je nog een stapje verder dan nam je de nog fragielere lange Gouwenaars mee. Die lagen in de kraampjes veelal op stokjes vastgebonden en werden al dan niet met dit stokje schaatsend mee naar huis vervoerd.

Meer informatie over dit onderwerp:

- Smiesing, Piet, 2011, 'Goudse pijpen halen', PKN 33 (131), p.2349-2351
- <http://www.claypipes.nl/20e-eeuw/souvenir-pijpen/krulpijpen/>
- zie ook filmpje op de website